

Няма българско сърце, което да не трепне, когато чуе тържествения марш-"Тих бял Дунав..."! Или воя на сирените, които всяка година, на 2 юни, огласят цялата страна,отбелязвайки чутов-ния подвиг...

От румънските пристанища след Браила до Козлодуйския бряг, на кораба "Радецки" започва летищият старт на легендарния поет - революционер Христо Ботев и неговите 200 орли, по пътя на безсмъртието.

Всеки, който познава творчеството и философските възгледи на легендарния калоферски войвода, разбира, че той е бил на ясно, относно военните възможности на своите "шепа борци"! Дълбоката му вяра е била, че поробенният народ ще скокне като един в бой за свободата, а "...в редовете на борбата, да си нажда и аз гробът...", ще бъде според него, най-малката жертва пред олтара на Отечеството...

За съжаление, надеждата на Ботев за всенародно въстание, след дебаркирането на четата не се осъществила! Дори Враца, за която отговарял Стоян Заимов, запазила пълен неутралитет и мълчание. Все едно, че нищо не е станало! Нито един въстаник от Враца и региона не се е присъединил към четата, даже след заемането на огневата позиция на "Милин камък"!

Във величавата и трагична епопея на Ботевата чета са участвали и четирима граждани от Видин и региона. Двама са родени във Видин - Пандели Стоянов и Младен Павлов и двама в околията - Ефрем Николов от с. Черно поле и Тодор Илиев от с.Върбово.

Спомням си, че в първите години след 1944 година, когато бяха още живи някои от съвременниците и поборниците от времето на Ботев и Опълченците, на 2 юни, те обличаха красивите си юнашки униформи, слагеха калпаците с лъвчетата, закачваха заслужените ордени и медали, а гражданите на Видин с уважение се прекланяха пред тяхната манифестация. След като си отидоха от този свят, те бяха пренесени в забрава..., защото бяха измислени вече нови "герои"! Изписаха се тонове хартия и реки от мастило за сътворяването на несъществуващи подвизи и измислена партизанска героика! Участвалите в незначителни акции политзатворници и "шумкари" от партизанските групи в различни части на страната, бяха обявявани за "национални герои", а истинските българолюбци и поборници за национално освобождение бяха предадени на пълно забвение! Един от незаслужено забравените поборници, е **ПАНДЕЛИ СТОЯНОВ**

Младият левент, истински исполин, е роден през 1845 година във Видин. По - възрастните граждани на Видин, все още си спомняме старата къща от турско време на ул. " Дондукова " № 49, която беше пред днешната автогара на града. В нея се е родил смелият до безумие видински герой. В многолюдното семейство на Стоян Игнатов Пандели бил най-голям и с най-буен нрав. По цели дни и нощи той се губел с другари по създаването на комитски групи за отпор и борба срещу поробителите. До като една нощ изчезнал от дома си и повече не се завърнал в родния град...

Когато през 1863 година видинският гарнизон нараснал до 40000 щика, с оглед подготвяната война срещу Сърбия, Пандели вече 18 годишен, склонил своя приятел лодкар Стоян да го прех върли през Дунава и се озовал сред бунтовната българска емиграция в Крайова и Бекет. Чак след седмица, лодкарят нарушил дадената клетва пред Пандели, че ще мълчи за неговото заминаване. Но от съжаление към изтерзаните от скръб родители им съобщил, че е жив и здрав и е "оттатък"!

От Крайова започва хъшовския и революционен живот на Пандели Стоянов, за да стигне до включването в четата на Христо Ботев, с когото се познавал вече от Букурещ.

Според разказа на другия видински участник в четата Младен Павлов, доживял Освобождението, знаем каква е била съдбата на Пандели Стоянов. В своите "Мемоари" Павлов уточнява, че Пандели е загинал на "Милин камък", за което е записал: "Там падна убит Панто Стоянов от Видин, който беше на първата бойна линия. Впоследствие турците му отрязаха главата и отнесоха със себе си. Неговото име не е записано на паметника във Враца".

След разгрома на четата, башибозуците и черкезите обезглавили седемнадесет Ботеви четници, набучили главите им на колове и ги изложили на кея на пристанище Оряхово, за да всяват страх и респект сред раята.

Тази потресаваща сцена била видяна и от Дагобер Енглендер - капитана на "Радецки", при обратния курс за Виена, за което по-късно ще напише:

Сега за последен път се видях с българските поборници, които влязоха в неравна борба за освобождението на своето отечество, но това виждане беше страшно. На някой на калпаците им имаше по един параходен билет от "Радецки". Моите хора запомнили някой от тях. Аз не можах да позная никого, защото не слязох на брега. Така, още в първата схватка с поробителите, на първата огнева линия, завършил живота на Пандели Стоянов, на този доблестен видински комитета.

За съжаление, поне от шестдесет години до сега, никога и по никакъв повод не е споменавано името на този смел видински поборник, жертвал младия си живот за свободата на България. Определен дял вина за това носят и историците ни, които пренаписаха историята. Тяхно е и задължението, въз основа на безспорните документи от архивите, да отдадат всекиму заслуженото.

Тогава и името на Пандели Стоянов ще заеме своето дос тожно място в героичната летопис на Видин, като светъл пример за изпълнен дълг пред Родината.

МЛАДЕН ПАВЛОВ - "КОЗЛОДУЙСКОТО ДАСКАЛЧЕ"

Той е другият участник в Ботевата чета от Видин, който е имал по-щастлива съдба. За него отбелязахме, че в своите "Мемоари" описва как лично е виждал Апостола на свободата Васил Левски в читалище "Цвят" във Видин, през 1871 или 1872 година. Нямаме основание да се съмняваме в думите на този достоен българин, доказал по безспорен начин своя патриотизъм в боевете с поробителя. При това, той е бил човек със солидно за времето образование.

Като непосредствен участник в Ботевата чета, Младен Павлов дава много интересни подробности, както за дебаркирането на четата на Козлодуйския бряг, така и за "измяната на Враца" и на главния организатор във Врачанския революционен окръг Стоян Заимов. Измяна, състояща се в това, че целият Врачански революционен комитет се е скрил след преминаването на Ботевата чета и заемането на позиция на "Милин камък".

Измяна и участие в едно катастрофално дело - унищожаването на смелите борци и преждевременната смърт на поета -революционер.

Когато излизат мемоарите на Младен Павлов /1928 г. - б.а./ са били още живи Стефанки х. Савов, Никола Обретенов, Никола Славков и други членове на

Революционния комитет във Враца и са се запознали с тях, но никой не е дал никакво обяснение до края на живота си, за нелоялната постъпка на Врачанската революционна организация!

През 1948 година, големият родолюбец, общественик, лекар и бивш кмет на Видин д-р Бърни Бончев, е искал да увековечи подвига на двамата видински четници и имената им да останат като светъл пример в съзнанието на видинските граждани. Това разбираме от личното му писмо /запазено в Окръжния държавен архив -Видин -б.а./, което е отговор на Окръжно № I - 1 - 8582/ 24.VIII.1948 г на тогавашния КНИК / Комитет за наука изкуство и култура / изпратено до Околийския народен съвет - Видин. Това писмо гласи:

В гр. Видин има родени двама Ботеви близки другари -четници, от които единият се казва Младен Павлов - дас-калчето, който е бил в Козлодуй учител, когато Ботев стъпил на брега, и единствено той посрещнал Ботев и четата му и се присъединил към него. Роден е в гр. Видин, ул."Широка". През 1876 г. бил около 20 - 22 годишен - значи ще да е бил роден към 1854 г. /предположението на д-р Бончев е погрешно, самият Мл. Павлов пише: "Роден съм на 1848 г. - б.а./, неженен, и след разбиването на четата бил хванат и доведен за съдене във Видин. Бил интелигентен и разпален революционер, завършил гръцкото училище във Видин и мразел владиката - грък. По селата ходил да проповядва бунт против турската държава. Още със стъпването му на брега във Видин успял да съобщи на познатия му видински гражданин Коста Чонос да предупреди майка му и другите граждани да казват, че не е от Видин и че те не го познават. Благодарение на това и на защитата на Севастаки Гънзовянов, Зайкова и Ганчова - трима видински българи, заседатели в мизлиша¹ във Видин, той бил оправдан, защото по - предварително споразумение, той бил признат за умопобъркан, макар да е бил в пълно съзнание...В общината няма гробове на Ботеви четници. Освен Младен Павлов, във Видин били докарани около 28 четници - другари на Ботев, оковани във вериги. Всички те били освободени и заминали от Видин. Голямата заслуга на Младен Павлов е, че именно на него Спас Соколов и Иваница Данчев, като делегати на ЦРК в Букурещ, са възложили да посочи мястото, където ще спре кораба с въстаниците и какви сигнали следва да се подадат за спирането му при дебаркирането на четата.

Преди това - както пише Младен Павлов "...двамата пратеници на ЦРК ме заклеха...пред кръст, нарисуван на дланта на дясната ми ръка със собствената ми кръв. ..която гласеше. " Заклевам се, че ще умра с цел да запазя тайната от неприятеля до заминаването на четата към Враца, като при това ще я придружа за борба против душманите за Свобода или Смърт"!

С много душевни вълнения, "Козлодуйското даскалче" от Видин, в продължение на цяла седмица, всеки ден след 2 часа след обед, е дежурил на брега, за да не пропусне кораба от който ще му подадат сигнала, че пристигат. Тъй като корабите извършващи рейсовете по реката са били четири - "ТЕГЕТОВ", "ГЕРМАНИЯ", "РАДЕЦКИ" и "ЕЛИЗАБЕТ" и се движели по еднакво разписание, Павлов не е знаел кой точно кораб ще бъде използван за акцията и на коя точно дата ще пристигнат. Затова е посрещал и изпращал всичките, стоейки на брега и очаквайки уговорения сигнал.

Най - после на 17 май, с приближаването на "Радецки", бил подаден уговореният знак и Младен Павлов издигнал пригответения дълга прът с бял пешкир, където трябвало да пристане кораба. Това станало на два километра по-далече от Козлодуй - "над татарското село, което оставаше към града Лом". Целта е била, да не разбере турската

стражева охрана, че са пристигнали въоръжени четници за борба срещу империята.

За дебаркирането на Ботевата чета са писали много автори, но най-точно, без елементи на художествени украшения, този акт е описан от непосредствения участник в събитието - Младен Павлов:

.. Всички слезоха от парахода "Радецки" и след заминаването му, засвириха двете тръби, за да се строят четниците и положат клетва на българския бряг.

Поетът - революционер Христо Ботйов, с бляскава сабя в дясната ръка, изкомандува: "За клетва!" Всички коленичиха, изговаряйки думите: "Братя, да целунем тая земя, когато ще умрем за свободата на целокупното ни отечество!" След полагане клетвата, четата стана и потегли с развято знаме от зелен копринен плат, с красив златен лъв, ушит със сърма, над главата на който лъв беше написан девизът "Свобода или Смърт!". Знамето имаше размер 50/ 75 см. ... По мое лично желание, половината от четата премина през сред селото Козлодуй за демонстрация и по стратегически съображения. Другата половина пък държеше пътя от Лом за Оряхово. Пред ханът на Йон Логофета в селото Козлодуй падна първата жертва - един турчин от Лом, който идел да прибере парите си около 3000 бели меджедии в мушамени дисаги, оставени в стаята на ханът от Никола Шиш кое из Лом, слуга при Молла Махмудов...

На 18 май 6. часа сутринта четата пристигна на "Милин камък". Обаче, с пристигането си тук, за нея, както и за нейния войвода, се откри едно постоянно безпокойствие.

/Павлов М. "МЕМОАРИ", София, 1928 г., стр.44 - 45/

Голямата заслуга на Младен Павлов е не само в това, че е посрещнал четата и е участвал най-активно в сраженията, но и във факта, че смело поема риска, да премине през обкръжението на башибозука и да отиде във Враца, за да търси обещаната помощ от Стоян Заимов.

Когато положението на четата станало критично, войводския съвет, начело с Ботев, Войновски и Георги Апостолов, решава да изпрати Младен Павлов за помощ.

На 18 май в 4 часа следобед, когато сражението спряло, той тръгва за Враца. Не му дали писмо, както той искал, за да не го заловят турците, а лично войводата му подал знак, като парола "... пръстен и аз го приех от ръцете на Ботйова. Пръстенът беше със скъпоценен зелен камък, а около него имаше шест ел мазен и зърна".

След много трудности и премеждия Младен Павлов намира във Враца къщата, в която живеел Стоян Заимов...

Няколко думи за Стоян Заимов. Бил е главен апостол на Трети Врачански революционен окръг Виден революционер от времето на Левски и диарбекирски заточеник, той е един от главните ръководители на Старозагорското въстание от 1875 г и на революционния комитет в Гюргево. Като главен апостол на Врачански окръг, негови помощници са били Никола Обретенов, Никола Славков, Иваница Данчев и Георги Апостолов. Когато Младен Павлов идва при Заимов за помощ, четиримата са били в четата на "Милин камък". Безспорно, актива, авторитета и доверието, които е имал Ботев към Стоян Заимов, са били огромни.

При такава голяма революционна закалка и солиден опит в борбата срещу турския поробител, най-малкото учудващо е поведението на главния врачански апостол към слезлите на Козлодуй четници .

С голяма болка Младен Павлов установява, че старият комита Стоян Заимов е предал делото и четата на Христо Ботев с пълното си бездействие и покриване!...

Когато влиза в двора на къщата, където живеел Заимов, пратеникът на Ботев вижда едно 15-16 годишно девойче, обуто със шалвари, което "...ме посрещна на вратата и запита: "Що си дошъл, бре!" Запитах го, тук ли е бае Стоян Заимов? То не ми отговори на въпроса, а веднага затича в къщи и аз го послед-

«пх" /пак там, стр.52/

В същото време, Младен Павлов си срещнал погледа със Стоян Заимов, който надникнал през отворения прозорец и рязко се отдръпнал!

.. .пред къщните врати излезе баба Йота или хаджи Йота -жена на повече от 30 години /хазайката на Ст.Заимов - б.а./и ме запита: "Що търсиш тук ?"- Желая да се видя с бае Стояна - и отговорих. Тя поизмести краката си, с цел може - би да пита него, а аз в това време видях, че един човек се надвесва над прозореца и гледа право в мене. Изтича момичто и каза: "ще му обадим, когато дойде, сега го няма тук". Пак повторих да му кажат, че аз съм пратен от войводата Христо Ботйов, който го чака с четата си, да тръгне с повече въоръжени граждани и селяни още нощес, като и аз тръгна с него. Съобщих също, че му нося един знак /пръстен/, даден ми от войводата за него и че трябва лично да се срещна веднага и поговорим. Девойката каза на хаджи Йота да ме изпъди от двора. Стоян Заимов не излезе. Хазайката ме хвана за салтамарката¹¹ и ме изведе из двора, като заключи портата след мене. Къщата в която видях Стоян Заимов, беше едноетажна, със стая от два прозорци, от гдето надничаше лично той...

/Павлов №.., , Мемоари", София, 1828г./

Страхът е съвсем нормално човешко състояние и едва ли има човек, който никога и от нищо да не се е страхувал, но за Ботев и неговите 200 юнаци любовта към свободата на Родината е била по-силна...

Възможно е Стоян Заимов да се е уплашил, заради погрома и безчинствата, които е можело да последват над него, семейството му и Враца след разгромяването на четата, в което той е бил сигурен! Но с нищо не може да се обясни подлото му скриване, за да не се срещне с Ботевия пратеник, за да му обясни, защо не е изпратил никаква помощ ! А войводата Христо Ботев най-много се е надявал на него...

Великият корсиканец /Наполеон -б.а./ казва, че от величието до позора има само една крачка и когато човек я направи, тя обезсмисля и обезличава и най-големите му постижения и заслуги !

Апостолът Левски, Ботев, Бенковски, Волон, Стамболов и всички истински възрожденци никога не са правили тази "една крачка ", въпреки че не веднъж в революционната си дейност са били пред върховно изпитание. Дори големият патриот Ангел Кънчев е предпочел да се простреля в главата пред преследвачите си, но да изключи възможността да направи тази крачка към позора...Не всички революционни дейци обаче, носят огромния духовен заряд на титаните...

Родната историография гузно премълчава предателската роля на Стоян Заимов, конкретно за случая с Ботевата чета! Може би, заради предишните му безспорни заслуги при създаването на революционната организация заедно с Левски и поради активното му участие в борбата срещу поробителите, някои считат, че "малките предателства" са позволени!

А може - би във фамилията на Заимови е мъждукало в латентно състояние винаги онова опасно зрънце на подлостта и изневярата, което 68 години след постъпката на

бащата, ще изправи сина Владимир Заимов пред наказателния взвод, за измяна на Родината, в полза на чужда държава...

Когато Младен Павлов, изгонен от къщата на Стоян Заимов и напълно покрусен се отправя към "Милин камък", за да съобщи на войводата за предателството на Враца, четата вече е престанала да съществува! По пътя той срещнал Петър Бесарабски и Йордан Инджето /ранен в крака и гърба/ и им разказал случката със Заимов. "Тогава - пише Павлов, Инджето се разплака и издума с тежка въздишка и с клетва срещу града Враца: "Огън да го изгори, излъгани сме и ще платим с живота си тяхната измама!..."

От тях Младен Павлов научава за участието на четата и войводата: "Ботйов, Бог да го прости, убиха го още на Веслеца.. .ние се разпиляхме и се пръснахме"- казал му Петър Бесарабски.

След като се разделели, за да се спасяват поединично, Павлов попаднал в голяма, гориста долина. Уморен и гладен той решил да пренощува тук, върху голяма купа от прясно насечени клони. С лягането "...си обаче подуших тежка смрад, разрових клоните и се оказа, че там е затрупан един човешки труп без .тава.. .Гашите му ми даваха повод да се убедя, че този труп е на убит четник и че другарите му са покрили трупът с шума...Тоя труп имаше една рана на гърдите; целият бе облян в кърви и космите залепени по гърдите..."

В своите "Мемоари", Младен Павлов е отбелязал на стр. 56 / под глосата със звездичка - б.а./; "По свидетелството на четници, този труп е бил на войводата Хр. Ботйов, затрупан от неговите другари. Трупът е обезглавен, след като башибозука нахлул по цялата позиция".

Една част от заловените Ботеви четници били доведени във Видинския затвор за разпит.

В килията се събрали "...Стефанак Савов, Мито Бакалба-шиев и Петър от с. Крета - Врачанско, а отпосле Йордан Инджето и Петър Бесарабски, на които дадох сведения за моите показания в съда..."/пак там, стр. 57/

Онова, което е характерно за всички заловени от турците четници на Ботев е, че категорично са отричали за организирането им от някого, за да постъпят в четата. Всички твърдели, че случайно са попаднали в нея, по пътя и към "Милин камък"!

За разлика от тях, видно от турските протоколи за разпит, става ясно, че Стоян Заимов най-подробно е разказвал всичко, което е знаел за четата, организацията и хората, съдействали за нейното преминаване.

От телеграмата на Врачанския околийски управител от 29 май до Видинския му колега се казва:

Съобщаваме, че следствието на заловения бунтовник Стоян Заимов продължава, и че посочените от него лица във Враца са задържани. Уведомени бяхте за съобщените от него лица в Оряховска, Ломска и Ботевградска околия. Само понеже разбрахме погрешно, че сме посочили лицата хаджи Петър/Илков/от Берковица, Иван Димитров от Виро-во и даскал Тома /Младенов/от Оряхово, за което научихме пак от показанията на Стоян Заимов, който е водач на товниците в тия околии, съобщаваме Ви сега и това, за да не наредите на най-малките да ги задържат под арест.

/Даскалов З. "Съдбата на Ботевите четници София, 2002 г., стр.5в/

Така от услужливото сътрудничество на Стоян Заимов с турските следователи са били разкрити всички организации в Ломско, Берковско и Ботевградско. Дори Заимов е разказал и за пратените от Враца дейци да търсят помощ в Ниш и Трънско.

В резултат на предателските показания са издирени и задържани на територията на Северозападна България 118 души, съпричастни към революционната борба и изпратени във Видинския затвор. Това се наложило, защото Враца имала само един професионален следовател, който е провеждал дознание, а след отсъствието било във Видин. Тук, като окръжен център имало два затвора - единият в замъка "Баба Вида", със зловещите катакомби, а другият до крепостта - старият турски затвор, който още помним със страшната си "слава" от по-новата ни история...

Родната историческа наука е длъжна да хвърли вече "булото на невинността" и да пренапише отново историята такава, каквато е била! Без партизански пристрастия и идеологически внушения и всеки революционен деец да получи признание или порицание, в зависимост от делата си.

За смелостта, патриотизма и предаността в борбата за доброто на Отечеството, трябва всеобща почит и преклонение. Но за заблудите, предателствата и измяната - безкомпромисно осъждане - независимо от името и минали заслуги. Защото те се обезценяват с фаталната крачка към позора...

Защото...историята е наука на истината, на фактите и събитията такива, каквито са били, а не само "ревию" на героизма...

от книгата "Градът на завоя" на Йоцо Йоцов

В Деня на Ботев и падналите за свободата на Отечеството в с. Тияновци бе открит бюст-паметник на Ботевия четник Младен Павлов Калинов. На тържеството се събраха множество тияновчани, родственици на Младен Павлов, известен в историята като Козлодуйското даскалче и гости от община Брегово.

Инициатор за построяването на паметника е Розалин Флоров от голямата фамилия Калинови. Бащите на моя пра дядо Васил и на Младен Павлов - Павел, са братя, разказва той. Имали са и трети брат - флоро, който еживял в Ракитница. Тримата са родени в Тияновци. Бащата на Козлодуйското даскалче -Павел, се е преселил във Видин, когато Младен е бил едва 4-5 годишен. Живели са в къща, която се е намирала срещу сегашната сграда на полицията. От там идва и грешката в някои исторически източници, че Младен Павлов Калинов е роден във Видин. Самият той, който е доживял до 1935 г., винаги е казвал, че е роден в с. Тияновци. Така е записано и в дома му, който сега е превърнат в музей - къща, разположена на брега на Дунава в с. Горни Вадим.

Младото Козлодуйско даскалче от с. Тияновци е човекът, който е дал знака за приставането на кораба "Радецки" на козлодуйския бряг. И единият от двамата българи, заедно с един кръчмар от врачанските села, присъединили се към Ботевата чета... Заловен и съден в Русе от турския съд, където от бесилото го отървава братът на Найчо Цанов - Илия Цанов. На път за затвора успява да избяга и преминава в Румъния, откъдето се връща с освободителните войски. Участва в българското опълчение и в освобождаването на Видин. След Освобождението дава ценни сведения за Ботевата чета на Захари Стоянов. Недолюбван от властта, както повечето от оцелелите четници на Ботев, Младен Павлов Калинов - Козлодуйското даскалче, се

върща на учителското поприще.

Паметникът в Тияновци е изграден с доброволен труд от местните хора, скромни парични дарения и 7 торби цимент, отпуснати от общината. Майсторът-строител е Розалин флоров, а проектът и скулптурата са дело на художника Цветан Тимотеев.

"Чувствах моралното задължение да отдам заслужена почит на Младен Павлов. И да оставя непреходна памет за него в родното ни село. Щастлив съм, че заедно с Иван Александров и другите, успяхме!", казва Розалин.

Ненчо Славчев в.Видин 16-19 юни 2011г. брой 43